

# قيامت جون نشانيون

17-October-2019



هفتيوار سنتن پري اجتماع ۾ ٿيڻ وارو  
سُنتن پريو بيان

(For Islamic Sisters)

هر مبلغ بيان ڪرڻ کان پهريان گهٽ ۾ گهٽ تي پيرا پڙهي  
 الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ  
 مَا تَبَعْدُ فَأَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ط

## قيامت جون نشانينون

وَعَلَىٰ أَلْيِكَ وَأَصْحَابِكَ يَا حَبِيبَ اللَّهِ  
 وَعَلَىٰ أَلْيِكَ وَأَصْحَابِكَ يَا نُورَ اللَّهِ

الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ  
 الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ

### دُرُودِ شَرِيفِ جِي فَضِيلَت

رحمت واري نبي، مڪي مدني صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ جو فرمان رحمت نشان آهي: اي انسانو! بيشڪ بروز قيامت ان جي دهشتن (يعني گهٻراهتن) ۽ حساب ڪتاب کان جلد نجات ماڻڻ وارو اهو شخص هوندو جنهن مون تي دنيا ۾ ڪثرت سان دُرُودِ شَرِيفِ پڙهيا هوندا- (الْفَرْدُوسِ مَثَاوِرِ الْخُطَابِ، ۲۷۷/۵ حديث: ۸۱۷۵)

ڪعبه ڪه بدرالذُّجِي تم ۾ ڪرورول دُرُودِ  
 طيبه ڪه شمسُ الضُّحَىٰ تم ۾ ڪرورول دُرُودِ

صَلُّوْا عَلَيَّ الْحَبِيبِ!  
 صَلَّى اللهُ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ

پياريون پياريون اسلامي پيٽرون! ثواب حاصل ڪرڻ خاطر بيان ٻڌڻ کان پهريان سنيون سنيون نيتون ڪري وٺون ٿيون. فرمانِ مصطفى صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: «نِيَّةُ الْمُؤْمِنِ خَيْرٌ مِّنْ عَمَلِهِ» يعني مسلمان جي نِيَّتِ ان جي عمل کان بهتر آهي. (المعجم الكبير، سهل بن الساعدي... الخ ج 6، ص 185، الحديث: 5942)

۾ همدني ڪُل: (1) بغير سني نِيَّتِ جي ڪنهن به نيڪ عمل جو ثواب ناهي ملندو.  
 (2) جيتريون سنيون نيتون وڌيڪ، اوترو ثواب به وڌيڪ.

### بيان ٻڌڻ جون نيتون

نگاهون جهڪائي پوري توجه سان بيان ٻڌندس ❀ تڪ لڳائي ويهڻ

بدران علمِ دين جي تعظيم خاطر جيترو ٿي سگهيو ٻئي گوڏا وڇائي ويهندس  
 ضرورت پوڻ تي بين اسلامي پيڻن جي لاءِ سرڪي جاءِ ڪشاده ڪندس  
 ڏکو وغيره لڳو ته صبر ڪندس، گهوري ڏسڻ ۽ اٽڪڻ کان بچندس

صَلُّوا عَلَي الْحَبِيبِ! اُذْكُرُوا اللَّهَ، ثُوْبُوا إِلَيَّ اللهُ! وغيره ٻڌي ثواب ڪمائڻ ۽ صدا لڳائڻ  
 واريءَ جي دل جوئي جي لاءِ آهسته آواز سان جواب ڏيندس ۽ بيان کان پوءِ  
 پاڻ اڳتي وڌي سلام، مصافحو ۽ انفرادي ڪوشش ڪندس- دوران بيان موبائل  
 جي غير ضروري استعمال کان بچندس، نه بيان ريكارڊ ڪندس نه ئي ٻئي  
 ڪنهن قسم جو آواز چو ته ان جي اجازت ناهي، جيڪو ڪجهه ٻُڌندس، ان کي  
 ٻڌي ۽ سمجهي ڪري ان تي عمل ڪرڻ ۽ ان کي بعد ۾ بين تائين پهچائي  
 نيڪي جي دعوت عام ڪرڻ جي سعادت حاصل ڪندس.

صَلُّوا عَلَي الْحَبِيبِ! صَلَّى اللهُ عَلَي مُحَمَّدٍ

پياريون پياريون اسلامي پيڻون! دنيا ڏسڻ ۾ وڏي ڀرورونق آهي، پر ان جو  
 عيب اهو آهي ته هتي جي هر شيءِ جي ڪا نه ڪا انتها آهي، عنقریب هڪ  
 ڏينهن اهڙو ايندو جڏهن دنيا جون تمام رنگينيون ختم ٿي وينديون، دنيا جي  
 خوبصورتِي تي زوال اچي ويندو، دنيا اجڙيل چمن جيان ويران ٿي ويندي، وڏا  
 وڏا جبل وڪرچي ذرا ذرا ٿي ويندا، عاليشان محل ٽٽي پوندا، چمڪندڙ تارا  
 پنهنجي جڳهه ڇڏي ڏيندا، سج ۽ چنڊ جي روشني هلڪي ٿي ويندي، سمنڊ ڏکيا  
 ويندا، زمين ائين ڏڪندي جو ڪڏهن نه ڏکي هوندي، زمين پنهنجو ٻار ٻاهر  
 اڇلائي ڇڏيندي، آسمان ڦاٽي وهڻ لڳندو، هڪ عجيب منظر هوندو، حال اهو  
 هوندو جو کير پيئارڻ واري پنهنجي کير پياڪ ٻار کي وساري ڇڏيندي، اهڙي  
 تباهي مچندي جو الأمان والحفيظ- انهيءَ کي قيامت جو ڏينهن چون ٿا- انهيءَ  
 کي حسرت ۽ پشيماني جو ڏينهن چون ٿا، انهيءَ کي حساب ڪتاب ۽ سوال  
 جواب جو ڏينهن چون ٿا، انهيءَ کي زلزلي ۽ تباهي جو ڏينهن چون ٿا، انهيءَ  
 کي واقع ٿيڻ ۽ دل ڏڪائڻ وارو ڏينهن چون ٿا، انهيءَ کي زلزلي ۽ اونڌو ٿيڻ  
 جو ڏينهن چون ٿا- الله پاڪ اسان کي هن ڏينهن جي تياري ڪرڻ ۽ گهڻي مان  
 گهڻا نيڪ عمل ڪرڻ جي توفيق عطا فرمائي-

قرآن ڪريم ۾ قيامت کي مختلف نالن سان بيان ڪيو ويو آهي، قيامت جا

تقريباً 100 کان وڌيڪ نالا آهن، اچو! انهن مان ڪجهه جا نالا ٻڌون ٿيون:

يَوْمُ الْقَضَاءِ فيصلي جو ڏينهن. يَوْمُ الْوَزْنِ اعمالناما تورڻ جو ڏينهن. يَوْمُ مَشْهُودٍ حاضري جو ڏينهن. يَوْمُ الْخِزْيِ ڪجهه ماڻهن جي لاءِ ڏلت جو ڏينهن. يَوْمُ الْحَاسِبَةِ حساب جو ڏينهن. يَوْمُ الْحَسْرَةِ پڇتائڻ جو ڏينهن. يَوْمُ عَقِيمٍ سخت ڏينهن. يَوْمُ الْحَشْرِ جمع ٿيڻ جو ڏينهن. يَوْمُ الْفَزَعِ گهٻراهت جو ڏينهن. يَوْمُ الْبَعْثِ قبرن مان ٻيهر اٿڻ جو ڏينهن. يَوْمُ الْفَتْحِ اعمالناما کليل جو ڏينهن. يَوْمُ الْبَيْعَادِ واعدي جو ڏينهن. يَوْمُ الصَّيْحَةِ زلزلي جو ڏينهن (رڙ جو ڏينهن). يَوْمُ الرَّجْرَجَةِ جهڙبڻ جو ڏينهن. يَوْمُ الْحِسَابِ حساب جو ڏينهن. يَوْمُ التَّلَاقِ ملاقات جو ڏينهن. يَوْمُ التَّنَادِ پڪار جو ڏينهن. يَوْمُ الْجَنَعِ جمع ٿيڻ جو ڏينهن. يَوْمُ التَّغَابُنِ هارجڻ جو ڏينهن. يَوْمُ الْفُضْلِ فيصلي يا جدائي ۽ امتياز جو ڏينهن وغيره..

پياريون پياريون اسلامي پيڻيون! قيامت تي ايمان رکڻ نهايت ضروري آهي. چوڻه هي عقيدو مسلمان جي بنيادي عقائد ۽ ضروريات دين مان آهي. ضروريات دين اسلام جا اهي احڪام آهن، جن کي هر خاص ۽ عام ڄاڻندا هجن، جيئن الله پاڪ جي وحدانيت (يعني ان جي هڪ هجڻ) انبياءِ ڪرام عَلَيْهِمُ السَّلَامَ جي نبوت، نماز، روزو، حج، جنت، دوزخ، قيامت ۽ اٿاريو وڃڻ، حساب ۽ ڪتاب وٺڻ وغيره. انهن تي ايمان آڻڻ بغير ڪو مسلمان نٿو ٿي سگهي. قيامت ڪڏهن ايندي؟ هن جو حقيقي علم ته الله پاڪ ۽ الله جي عطا سان ان جي حبيب، طبيب جي طبيب عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامَ کي آهي، پر قرآن ڪريم ۽ احاديث مبارڪ ۾ قيامت قائم ٿيڻ جون ڪيئي نشانين بيان فرمايون ويون آهن، انهن نشانين جو ظاهر ٿيڻ قيامت جي جلد اچڻ جي نشاندهي ڪري ٿو، اڄ جي بيان ۾ اسان قيامت جي نشانين جي باري ۾ ٻڌنديون سين. اي ڪاش! اسان کي سڄو بيان سنين سنين نيتن سان ٻڌڻ نصيب ٿي وڃي-

اچو! سڀ کان پهريان هڪ حديث پاڪ ٻڌون ٿيون:

## جبريل امين عليه السلام بارگاه مصطفيٰ ۾

حضرت عمر بن خطاب رضی اللہ عنہ کان روایت آهي، فرمائن ٿا ته هڪ ڏينهن اسان نبي ڪريم، رؤف رحيم، صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ وٽ ويٺا هئاسين ته اوچتو بلڪل سفيد لباس ۽ نهايت ڪارن وارن وارو هڪ شخص آيو، اهو نه ڪوئي مسافر لڳي رهيو هو ۽ نه ئي اسان مان ڪو ان کي سڃاڻندو هو. هو پاڻ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ وٽ اچي ويهي رهيو ۽ ان پنهنجا گوڏا رسول رحمت، شفيع امت صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ جي مبارڪ گوڏن سان ملائي ڇڏيا ۽ پنهنجا هٿ گوڏن تي رکي ڇڏيا ۽ چوڻ لڳا: اي محمد! (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) مون کي اسلام جي باري ۾ ٻڌايو؟ پياري اقا، مديني واري مُصطفيٰ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ جن ارشاد فرمايو: اسلام اهو آهي ته تون هن ڳالهه جي شاهدي ڏين ته الله پاڪ کان سواءِ ڪوبه عبادت جي لائق ناهي ۽ محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ الله جا رسول آهن، ۽ تون نماز قائم ڪرين، زڪوة ڏين، رمضان جا روزا رکين ۽ طاقت هجي ته ڪعبه الله جو حج ڪرين. ان چيو: اوهان سچ فرمايو. اسان کي هن تي تعجب ٿيو ته پاڻ ئي سوال ڪري ٿو ۽ پوءِ پاڻ ئي تصديق به ڪري ٿو. پوءِ ان چيو: مون کي ايمان جي باري ۾ ٻڌايو؟ نور جي پيڪر، تمام نئين جي سرور صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ جن ارشاد فرمايو: ايمان اهو آهي ته تون الله پاڪ، ان جي ملائڪن، ان جي ڪتابن، ان جي رسولن، آخرت ۽ تقدير جي چڱي ۽ بُري هئڻ تي ايمان آڻين. ان چيو: اوهان سچ فرمايو. وري ان چيو: مون کي احسان جي باري ۾ ٻڌايو؟ اُمت تي مهربان، پنهي جهانن جي سلطان صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ جن ارشاد فرمايو: تون الله پاڪ جي عبادت اهڙي طرح ڪر جو ڄڻ تون ان کي ڏسي رهيو آهين، جيڪڏهن تون ان کي نٿو ڏسي سگهين ته هو ته توکي ڏسي رهيو آهي. پوءِ ان عرض ڪيو: مون کي قيامت جي باري ۾ ٻڌايو؟ فرمايائون: جنهن کان قيامت جي باري ۾ پڇيو ويو آهي اهو پڇڻ واري کان وڌيڪ نٿو ڄاڻي. عرض ڪيائين: قيامت جون نشانين ئي ٻڌائي ڇڏيو. فرمايائون: ٻانهي پنهنجي مالڪ کي ڄڻيندي ۽ توهان ڏسندؤ ته اگهاڙن پيرن وارا، اگهاڙي جسم، مفلس ۽ بڪريون چارڻ وارا بلند و بالا گهرن جي تعميرات ۾ هڪٻئي تي فخر ڪندا هوندا. پوءِ اهو شخص هليو ويو، (حضرت عمر بن خطاب رضی اللہ عنہ فرمائن ٿا) مان ڪجهه دير خاموش رهيس، پوءِ پاڻ سڳورن صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فرمايو: اي عمر! خبر اٿئي اهو سوال ڪندڙ ڪير هو؟ مون چيو: الله پاڪ ۽ ان جو رسول صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ بهتر ڄاڻن

ٿا-فرمايائون: اهو حضرت جبرائيل هئا جيڪي توهان کي توهان جو دين سيڪارڻ آيا هئا- (مسلم، ڪتاب الايمان، باب بيان الايمان، ص ۳۳، حديث: ۹۳)

صَلُّوا عَلَيَّ الْحَبِيبِ! صَلَّى اللهُ عَلَيَّ مُحَمَّدًا

### فيضانِ حديث

پياريون پياريون اسلامي پينرون! بيان ڪيل حديث پاڪ ۾ سڪڻ جي لاءِ گهڻو ڪجهه آهي- اچو! هن حديث پاڪ مان حاصل ٿيندڙ ڪجهه نڪتا ٻڌون ٿيون:

**پهرين ڳالهه جيڪا سڪڻ جي لاءِ ملي اها هي آهي ته اسان کي خبر آهي ته حضرت جبريل امين عَلَيْهِ السَّلَام نوري مخلوق يعني ملائڪ آهن، بلڪ تمام نوري ملائڪن جا سردار آهن، سيدالملائڪ آهن، ۽ مسلم شريف جي حديث پاڪ آهي ته رسول ڪريم، رؤف رحيم، صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ جن فرمايائون: اللهُ پاڪ ملائڪن کي نور مان پيدا فرمايو آهي-** (مسلم، ڪتاب الزهد والرفق، باب في احاديث متفرقة، ص ۱۲۲۱، حديث: ۷۴۹۵) معلوم ٿيو ته حضرت جبريل امين عَلَيْهِ السَّلَام به نور مان پيدا ڪيا ويا آهن، نور هئڻ جي باوجود حضرت جبريل عَلَيْهِ السَّلَام بشر (انسان) بڻجي اسان جي پياري اقا، مديني واري مصطفيٰ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ جي بارگاه ۾ حاضر ٿيا، هن طرح جو صحابه ڪرام عَلَيْهِمُ الرِّضْوَانُ به ان کي نه سڃاڻي سگهيا، هن مان معلوم ٿيو ته جڏهن حضرت جبريل عَلَيْهِ السَّلَام نوري مخلوق هئڻ جي باوجود بشر بڻجي هن دنيا ۾ آيا آهن ته اسان جا پيارا اقا، پنهي جهانن جا داتا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ به نور هئڻ جي باوجود بشر بڻجي هن دنيا ۾ تشریف فرما ٿيا آهن-

حضرت سيدنا جابر بن عبدالله انصاري رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا فرمائن ٿا، مون عرض ڪيو: ”يَا رَسُولَ اللهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ)! منهنجا ماءُ پيءُ حُضُور (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) تي قربان! مون کي ٻڌايو ته سڀ کان پهريان الله پاڪ ڪهڙي شيءِ ٺاهي؟“ فرمايائون: ”اي جابر! بيشڪ باليقين، الله پاڪ تمام مخلوقات کان پهريان تنهنجي نبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ جو نور پنهنجي نور مان پيدا فرمايو-“ (فتاوي رضويه، ۶۵۸/۳۰، الجزء المفقود من الجزء الأول من المصنّف لعبد الرزّاق، ص ۶۳، حديث: ۱۸)

ان ڪري اعليٰ حضرت، امام اهل سنت، مجددِ دين و ملت امام احمد رضا خان رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ چا ته خوب فرمائن ٿا:

جو گدا دیکھو ليے جاتا ہے توڑا نور کا نور کی سرکار ہے کیا اس میں توڑا نور کا  
نور کی سرکار سے پایا دو مثالہ نور کا ہو مبارک تجھ کو ذوالنورین جوڑا نور کا  
تو ہے عين نور تیرا سب گھرانہ نور کا (حدائق بخشش، ص ۲۴۶، ۲۴۵)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ! صَلَّى اللهُ عَلَى مُحَمَّدٍ

## بادب بانصيب

پياريون پياريون اسلامي پيڻرون! بي ڳالھ جيڪا هن حديث پاڪ مان معلوم ٿي اها هي آهي ته حضرت جبريل امين عَلَيْهِ السَّلَامُ جڏهن بارگاہِ مصطفيٰ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ۾ حاضر ٿيا ته گوڏن پر ٿي هت ران تي رکي ادب سان ويهي رهيا، هن مان اسان کي به اهو درس ملي ٿو ته جيڪي اسان کان عمر ۾ وڏيون آهن اسان انهن جو ادب ۽ تعظيم ڪريون، افسوس! جو اڄ جو نئون نسل هن طرح جي ادب ڪرڻ کان گهڻو پري ٿيندو پيو وڃي، وڏن سان ڪيئن ڳالھ ڪئي ويندي آهي، وڏن جي اڳيان ويهڻ اٿڻ ۾ ڪهڙن آدابن کي پيش نظر رکڻ گهرجي، ڪهڙي ڳالھ وڏن جي اڳيان خلاف ادب آهي، وغيره وغيره هنن ڳالهين سان اڄ جو نئون نسل ٿي ڇا وڏا به ڪافي پري نظر اچي رهيا آهن۔ والدين کي گهرجي ته اولاد کي ننڍپڻ ٿي کان وڏن جو ادب ۽ احترام ڪرڻ سيڪارين۔

ياد رهي ته! والدين تي اولاد جا جيڪي حق آهن، انهن مان هڪ اهو به آهي ته اولاد جي سني تربيت ڪن انهن کي اسلامي اخلاق ۽ آداب سيڪارين ان جي تفصيلي معلومات ڄاڻڻ جي لاءِ مڪتبه المدينه جو رسالو ”اولاد جا حق“ جو مطالعو ڪريو.

الله ڪريم اسان کي ۽ اسان جي اولاد کي بادب ۽ بانصيب بڻائي۔

اٰمِين بِجَاهِ النَّبِيِّ الْاَمِينِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

## عبادت ڪيئن ڪريون؟

ٽئين ڳالھ جيڪا هن حديث پاڪ مان معلوم ٿي اها هي آهي ته اسان کي هر عبادت اهڙي طرح سان ڪرڻ گهرجي جو تصور اهو هجي ته هو رب جنهن

جي اسان عبادت ڪري رهيون آهيون اسان هن کي ڏسي رهيون آهيون ۽ جيڪڏهن اهڙو تصور نه بڻجي ته اهو تصور ته بناڻڻ ٿي گهرجي ته جنهن جي بارگاه ۾ اسان حاضر آهيون هو پاڪ پروردگار اسان کي ڏسي رهيو آهي. اها ئي ڳالهه مسلمان کي ظاهري آداب ۽ شرعي مسئلا سگڻ تي اڀارڻ جي لاءِ ڪافي آهي ته ٻانهو اهڙي طرح عبادت ڪري جو جهڙي طرح عبادت ڪرڻ جو حڪم آهي، پڻ هي ڳالهه خشوع ۽ خضوع جو حقيقي رنگ آهي ته مان جنهن جي عبادت ڪري رهي آهيان، انهيءَ جي لاءِ ڪري رهي آهيان ۽ اهو مونکي ڏسي رهيو آهي ۽ هن طرح سان ڪئي ويندڙ عبادت ٻانهي جي ظاهر کي به سنواري ڇڏيندي آهي ۽ باطن کي به جڳمگائي ڇڏيندي آهي. اي ڪاش! اسان کي به پنهنجي عبادتن ۾ شرعي آداب ۽ خشوع ۽ خضوع نصيب ٿي وڃي.

امين بجاہ النبی الامين صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

## قيامت ڪڏهن ايندي؟

پياريون پياريون اسلامي پيرون! هڪ ٻي اهر ڳالهه جيڪا هن حديث پاڪ مان اسان کي معلوم ٿي اها هي آهي ته حضرت جبريل عليه السلام کي معلوم هو ته رسول رحمت، شفيع امت صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ الله پاڪ جي عطا سان غيب ڄاڻن ٿا ۽ اها ڳالهه به خبر آهي ته قيامت ڪڏهن ايندي. اهو ئي سبب آهي جو انهن سوال ڪيو ته مون کي ٻڌايو ته قيامت ڪڏهن ايندي. حضرت مفتي احمد يار خان رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ فرمائن ٿا: هتي حضرت جبرائيل امين (عليه السلام) حضور (عليه الصلوة والسلام) جي امتحان يا عجز ظاهر ڪرڻ جي لاءِ ته سوال نه ڪري رهيا هيا، بلڪ اهو ڏيکارڻ چاهين پيا ته حضور صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ کي قيامت جو علم ته آهي پر ان جو اظهار نه فرمايائون. خيال رهي ته حضور (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) بين موقعن تي قيامت جو ڏينهن به ٻڌايو، مهينو به تاريخ به ۽ فرمايائون جمع جو ٿيندي، محرم جي مهيني ڏهين تاريخ ۾ ٿيندي. (مرآة المناجیح، ڪتاب الايمان، الفصل الاول، ۲۶/۱) جيئن ته حديث پاڪ ۾ آهي ته قيامت عاشوراء جي ڏينهن يعني محرم جي مهيني جي ڏهه تاريخ تي ٿيندي. (فضائل الاوقات للبيهقي، باب تخصيص يوم عاشوراء بالذكر، ص ۱۱۹، الحديث: ۲۸۲)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ! صَلَّى اللهُ عَلَى مُحَمَّدٍ

## قيامت جون نشانين

پياريون پياريون اسلامي پيرون! پنجين ڳالهه جيڪا هن حديث مان معلوم ٿي رهي آهي اها هي آهي ته قيامت ته ايندي، پر ان جي اچڻ کان پهريان ڪجهه نشانين ۽ علامتون به آهن جيڪا هن ڳالهه جي نشاندهي ڪنديون ته قيامت اچڻ واري آهي. هن حديث پاڪ ۾ غيب ڄاڻڻ واري آقا، مديني واري مصطفيٰ صلي الله عليه وآله وسلم قيامت جون ٻه نشانين بيان فرمايون آهن. هڪ اها ته ٻانهيءَ پنهنجي مالڪ کي چڻيندي، ٻي اها ته اگهاڙن پيرن، اگهاڙي جسم وارا، مفلس ۽ بڪريون چاريندڙ بلند ۽ بالا گهرن جي تعميرات ۾ هڪٻئي تي فخر ڪندا هوندا. قيامت جي انهن ٻن نشانين جي باري ۾ وڌيڪ وضاحت به ٻڌائي ويندي، هنن نشانين کان علاوه به احاديث طيبه ۾ قيامت جون ڪيئي ٻيون نشانين بيان ٿيون آهن. ”بهار شريعت“ ۾ احاديث طيبه جي روشني ۾ قيامت جون ڪيئي نشانين ذڪر ڪيون ويون آهن، اچو! اسان انهن مان ڪجهه ٻڌون ٿيون: ❖ علم ڪنڀو ويندو- (يعني عالم سڳورا ڪنيا ويندا) ❖ جڏهن ڪو عالم نه رهندو ته ماڻهو (مجبوريءَ طور) جاهلن کي پنهنجو پيشوا بڻائيندا، ❖ پوءِ انهن کان ديني مسئلا پڇندا ته هو بنا علم جي فتوا ڏيندا ته پاڻ به گمراه ٿي ويندا ۽ ٻين کي به گمراه ڪندا- (بخاري، ڪتاب العلم، باب كيف يقبض العلم، ۵۴/۱، حديث: ۱۰۰) ❖ جهالت جي ڪثرت هوندي- ❖ بدڪاري ۽ شراب خوري عام ٿيندي- ❖ مرد گهٽ هوندا ۽ عورتون گهڻيون، ايسٽائين جو هڪ مرد جي سرپرستي ۾ پنجاه عورتون هونديون- (بخاري، ڪتاب النڪاح، باب يقل الرجال ويكثر النساء، ۴۷۲/۳، حديث: ۵۳۳۱) ❖ مال جي ڪثرت هوندي- (مسلم، ڪتاب الزڪاة، باب التزغيب في الصدقة... إلخ، ص ۳۹۲، حديث: ۲۳۳۹ ملقطا) ❖ دين تي قائم رهڻ ايترو دُشوار هوندو جيئن مُنيءَ ۾ ٽانڊو کڻڻ- (ترمذي، ڪتاب الفتن، باب ۱۱۵/۷۳، ۴، حديث: ۲۲۶۷) ❖ وقت ۾ برڪت نه هوندي، ايسٽائين جو سال مهيني جيان ۽ مهينا هفتي جيان ۽ هفتو ڏينهن جيان ۽ ڏينهن ائين ٿيندو جيئن ڪنهن شيءِ کي باه لڳي هجي ۽ جلد پڙڪي ختم ٿي وئي- (ترمذي، ڪتاب الفتن، باب ماجاء في تقارب الزمن... إلخ، ۱۴۸/۴، حديث: ۲۳۳۹ ملقطا) ❖ زڪوة ڏيڻ (ماڻهن تي ائين مشڪل ٿيندو جو ان کي) تـاوان سمجهندا- (ترمذي، ڪتاب الفتن، باب ما جاء في علامة... إلخ، ۸۹/۴، حديث: ۲۲۱۷) ❖ علم دين پڙهندا، پر دين جي لاءِ نه- ❖ مرد پنهنجي عورت جو فرمانبردار ٿيندو- ❖ ماءُ پيءُ جي نافرمان ڪندو- ❖ پنهنجي احباب سان ميل جول رکندو ۽ پيءُ سان جدائي- ❖ مسجد ۾ ماڻهو رڙيون ڪندا- ❖ ڳائڻ وڃائڻ جي ڪثرت هوندي- ❖ اڳوڻن تي

ماڻهو لعنت ڪندا، انهن کي بُرو چوندا- (ترمذي، ڪتاب الفتن، باب ما جاء في علامة... إلخ، ۹۰/۴، حديث: ۲۳۱۸) ❖ ذليل ماڻهو جن کي تن جو ڪپڙو، پيرن جون جوتيون نصيب نه هيون اهي وڏن وڏن محلن ۾ فخر ڪندا- (مسلم، ڪتاب الايمان، باب بيان الايمان... إلخ، ص ۳۳، حديث: ۹۳ ملقطا)

پياريون پياريون اسلامي پيڻون! هاڻي اسان قيامت جي نشانين جي باري ۾ ٻڌو، قيامت جون ڪجهه نشانين اهڙيون آهن جيڪي پوريون ٿي چڪيون آهن جڏهن ته ڪجهه نشانين اهڙيون به آهن جيڪي پوريون ٿيڻ باقي آهن-

## (1) نشاني چند جو ڦاٽي پوڻ

هڪ نشاني جيڪا پوري ٿي چڪي آهي ان کي ڦرآن پاڪ ۾ به صراحت سان بيان ڪيو ويو آهي، جيئن سيپاري 27 سورة القمر جي پهرين آيت ۾ ارشاد آهي:

تَرَجَّهُ كُنُوزًا لِيَانٍ: قيامت قريب  
اچي وئي ۽ چند چيرجي پيو.

اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَاَنْشَقَّ الْقَمَرُ ﴿١﴾

(پ ۲۷، القمر: ۱)

تفسير صراط الجنان ۾ هن آيت سڳوري جي حوالي سان آهي ته قيامت جي نزديڪ هئڻ جي نشاني ظاهر ٿي وئي ته نبي ڪريم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ جي معجزاتي سان چند به ٽڪرا ٿي ڦاٽي پيو- چند جو به ٽڪر ٿيڻ بابت هن آيت ۾ بيان آهي، اهو نبي ڪريم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ جي روشن معجزن مان آهي- (خازن، القمر، تحت الآية: ۱، ۲۱۶/۴)

پياريون پياريون اسلامي پيڻون! معلوم ٿيو ته چند جو ڦاٽي پوڻ اها قيامت جي نشاني هئي، جڏهن ته ڪافرن جي اصرار تي تاجدار رسالت، شهنشاه نبوت صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ معجزو ڏيکاريندي چند کي چيري ان جا به ٽڪرا ڪيا هئا-

## (2) ٻانهي پنهنجي مال کي ڇڏيندي

اسان قيامت جي هڪ نشاني اها به ٻڌي ته ٻانهي مال کي ڇڏيندي. اها به قيامت جي نشانين مان هڪ نشاني آهي عالم سڳورن هن فرمان مصطفيٰ جون مختلف وضاحتون بيان ڪيون آهن- اسان جي معاشري جي ماحول جي مطابق جيڪا وضاحت آهي اها هي آهي ته ماڻهو پنهنجي حقيقي ماءُ سان ٻانهين (ملازم/ خادم) جهڙو سلوڪ ڪندا، ماءُ کي ٻانهين جيان رکندا، ماءُ

جي نافرمانِي ۽ حق تلفي ڪندا، ماءُ کي تڪليف پهچائيندا ۽ حال اهو ٿي ويندو جو اولاد پنهنجي ماءُ سان آقا جيان ورتاءُ ڪندو۔ (مقالاتِ شارح بخاري، باب اول ۱ / ۱۵۶ ملخصاً) جيئن ته حضرت مفتي احمد يار خان نعيمي رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ هُن فرمانِ عالي جو مطلب بيان ڪندي لکن ٿا: (بانهي مالڪ چڻيندي) يعني اولادِ نافرمان ٿيندي، پت ماءُ سان اهڙو سلوڪ ڪندو جيئن ڪو بانهيءَ سان (سلوڪ ڪندو آهي) ته (هاڻي مطلب اهو ئي ٿيو ته) چڻ ماءُ پنهنجي مالڪ کي چڻيندي۔ (مرآة المناجیح، ڪتاب الامان، الفصل الاول، ۲۶/۱)

### معاشري جي حالتِ زار

پياريون پياريون اسلامي پيڙيون! اڄ جيڪڏهن اسان پنهنجي آسپاس نگاه ڪيون ته اها حقيقت سامهون ايندي ته اسان جي معاشري ۾ هڪ تعداد آهي جيڪو والدين خاص ڪري ماءُ سان تمام بُرو سلوڪ ڪري ٿو۔ اڄ هڪ تعداد آهي ماءُ تي شينهن جيان گجگوڙ ڪندو نظر اچي ٿو، ماءُ جي اڳيان رڙيون ڪندو نظر اچي ٿو، ڪجهه ته معاذَ اللهُ ماءُ کي گاريون پڻ ڏينديون آهن، ۽ ڪجهه بدقسمت ته ماريون به آهن، جيئن ته اڄڪله اخبارن وغيره ۾ خبرون ڏسڻ ۾ اينديون آهن۔

### ماءُ قدرت جو انمول تحفو

جڏهن ته ”ماءُ“ ته قدرت جو انمول تحفو (Gift) آهي۔ ”ماءُ“ جو مرتبو قرآن ۽ حديث ۾ بيان ٿيل آهي، ”ماءُ“ جو فرمانبردار اللهُ پاڪ ۽ ان جي پياري رسول، رَسُولَ مَقْبُولَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ جي رضا ماڻڻ ۾ ڪامياب ٿي ويندو آهي، جيڪڏهن سڄي زندگي به ماءُ جي خدمت ڪئي وڃي تڏهن به ماءُ جي احسانن جو بدلو لاهي نٿو سگهجي۔ چوٽه ❖ امڙ ئي اها هستي آهي جيڪا پنهنجي خون جگر سان اولاد کي نپائيندي آهي، ❖ امڙ ئي اها هستي آهي جيڪا پنهنجي اولاد جي آرام جي خاطر پنهنجو چين سُڪون قربان ڪندي آهي۔ ❖ امڙ ئي اها هستي آهي جيڪا برداشت ڪندي آهي پر اولاد کي ان تڪليف سان بچائڻ جي ڪوشش ڪندي آهي۔ ❖ امڙ ئي اها هستي آهي جيڪا اولاد جي خاطر سياري جون ٿڌيون ۽ وڏيون راتيون جاڳي گذاريندي آهي، ❖ امڙ ئي اها هستي آهي جيڪا پنهنجون خواهشون قربان ڪري اولاد جي خواهشن کي پورو ڪرڻ جي پوري ڪوشش ڪندي آهي۔ ❖ امڙ ئي اها هستي آهي جيڪا پنهنجي وات جو گرهه به اولاد جي وات ۾ وجهي خوش ٿيندي آهي

۽ پاڻ بڪايل ئي سمهي پوندي آهي. ❖ امڙ ئي اها هستي آهي جيڪا اولاد کي گرم ۽ نرم بستر تي سمهاري پاڻ ٿڌي فرش تي لپتي پوندي آهي. ❖ امڙ ئي اها هستي آهي جيڪا مڙس جي وفات کان پوءِ به اولاد کي دربر پٽڪڻ ناهي ڏيندي. ❖ امڙ ئي اها هستي آهي جيڪا قرض جي چڪيءَ ۾ پسجي به اولاد جي فرمائشن کي پورو ڪندي آهي. ❖ امڙ ئي اها هستي آهي جيڪا اولاد جي ٿورڙي تڪليف تي به تڙپڻ لڳندي آهي. ❖ امڙ ئي اها هستي آهي جيڪا ٿانوءَ ڏوئي ماڻهن جي گهرن جي صفائي ڪري پنهنجي اولاد جو پيٽ پاليندي نظر ايندي آهي. ❖ امڙ ئي اها هستي آهي جيڪا گهر گهر جو چڪر لڳائي پنهنجي اولاد جو سُڪ تلاش ڪندي نظر ايندي آهي. ❖ امڙ ئي اها هستي آهي جيڪا معذور ۽ لاچار اولاد تائين کي به بي سهارو ناهي ڇڏيندي. ❖ امڙ ئي اها هستي آهي جيڪا نافرمان ۽ بدڪار اولاد کي به پنهنجي شفقت ڀري سائي ۽ ممتا جي تڏاڻ سان محروم ناهي ڪندي. ❖ امڙ ئي اها هستي آهي جنهن جي قدمن هيٺ جنت آهي. مطلب ته! ماءُ هڪ اهڙي هستي آهي جيڪا هجي ته اڳڻ ۾ بهار اچي ويندي آهي ۽ جيڪا نه هجي ته تمام تر رونق جي باوجود گهر ويران لڳندو آهي. تنهنڪري ماءُ جي خدمت ڪريو، ماءُ کي راضي ڪريو، ماءُ کي ڪڏهن تڪليف نه پهچايو، ماءُ سان ڪڏهن جهيڙو نه ڪريو، ماءُ سان ڪڏهن به وڏي اواز سان نه ڳالهايو. ماءُ جي قدر ڪريو. ۽ جيڪڏهن ماءُ يا پيءُ يا انهن مان هڪ به ناراض آهي ته يڪدم انهن کي راضي ڪريو. ياد رکو! ماءُ جهڙي به هجي ماءُ هوندي آهي. ماءُ جي حقن کان آڇو ٿيڻ ممڪن ئي نه آهي.

### ماءُ کي ڪلهن تي کڻي گرم پٿرن تي ڇهه ميل.....

هڪ صحابي رضي الله عنه بارگهه رسالت ۾ عرض ڪيو: هڪ راه ۾ اهڙا گرم پٿر هئا جيڪڏهن گوشت جو ٽڪرو ان تي رکيو وڃي ها ته اهو ڪباب ٿي وڃي ها! مون پنهنجي ماءُ کي ڪلهي تي ڇهه ميل (تقريباً 9.656 ڪلوميٽر) تائين کڻي ويو آهيان، ڇا مان ماءُ جي حقن مان آڇو ٿي ويو آهيان؟ سرڪارِ مدينه صلى الله عليه وآله وسلم جن فرمايو: تنهنجي پيدا ٿيڻ مهل سور جا جيترا جهٽڪا ان برداشت ڪيا شايد هي ان مان هڪ جهٽڪي جو بدلو ٿي سگهي. - (معجم صغير، ۹۲/۱، حديث: ۲۵۷)

پياريون پياريون اسلامي پيڙهن! اسان کي گهرجي ته اسان پنهنجي والدين خاص ڪري پنهنجي ماءُ جي خدمت ڪريون، هڪ شخص عرض ڪيو، يارَسُوْلُ

اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ! وَالِدَيْنِ جُو پنهنجي اولاد تي كهڙو حق آهي؟ فرمايائون: هُنَا جَنَّتُكَ وَتَارَكَ يَئِنِّي تَنهِنجِي جَنَّتْ ۽ تَنهِنجُو دوزخ آهن۔ (ابن ماجه، كتاب الادب، باب بر الوالدين، ۴/ ۱۸۶، رقم: ۳۶۶۲)

پياريون پياريون اسلامي پيرون! جيڪڏهن اسان به پنهنجي ماءُ پيءُ کي راضي رکڻ چاهيون ٿيون ۽ يقيناً سڀني چاهينديون هونديون ته اچو! اسان اهڙي سني صحبت اختيار ڪريون جتي ماءُ پيءُ جو ادب ۽ احترام سيڪاريو ويندو هجي، جتي ماءُ پيءُ جي تعظيم ۽ توقير ڪرڻ سيڪاري ويندي هجي، جتي ماءُ پيءُ جي اڳيان آف ڪرڻ کان به بچڻ جي ترغيب ڏني ويندي هجي۔ هن پرفتن دور ۾ مدني تحريڪ دعوتِ اسلامي جو مدني ماحول الله پاڪ جي تمام وڏي نعمت آهي. اميرِ اهل سنت، بانيءَ دعوتِ اسلامي ﷺ جي اصلاح امت جي جذبي سان سرشار نيڪي جي دعوت سان اهڙن لکين نوجوانن جي زندگين ۾ مدني انقلاب پيدا ٿيو آهي جيڪي پنهنجي والدين جي لاءِ تڪليف جو سبب بڻيل هئا، اهي خوش نصيب اڄ ماءُ پيءُ جي لاءِ راحت جو سامان بڻجي ويا آهن، هڪ تعداد اهڙو هوندو جن جي شرارتن يا بُري حرڪتن جي ڪري ماءُ پيءُ جون ننڍون اڏامي ويون هونديون پر دعوتِ اسلامي جي مدني ماحول جي برڪت سان هاڻي چين جي نند نصيب ٿي هوندي۔

اچو! اسان نيڪ بڻجڻ جو عظيم نسخو يعني مدني انعامات جو رسالو حاصل ڪريون۔ هفتيوار سُتنن پري اجتماع ۾ نه صرف پاڻ شرڪت جي سعادت حاصل ڪريون بلڪ ٻين اسلامي پيرون کي به شرڪت ڪرايون، پوءِ خبر پوندي ته ماءُ پيءُ کي كهڙي طرح خوش ڪري ان جي دل جون دعائون وٺي سگهجن ٿيون۔ "گهر درس" جي لاءِ پنهنجو پاڻ کي پيش ڪريو، هر وقت پنهنجو پاڻ کي نيڪي جي ڪمن جي لاءِ تيار رکون۔ ۽ عاشقانِ رسول جي مدني تحريڪ دعوتِ اسلامي جي مدني ماحول سان وابسته رهي 8 مدني ڪمن ۾ حصو وٺو ۽ پنهنجي قبر و آخرت کي سنواريو۔

### (3) نمازون قضا ڪرڻ!

پياريون پياريون اسلامي پيرون! اسان قيامت جي نشانين جي باري ۾ ٻڌي رهيون هيون سين۔ معراج تي وڃڻ واري اقام، غيب ٻڌائڻ واري مصطفيٰ صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَالِهُ وَسَلَّمَ قِيَامت جي هڪ نشاني اها به بيان فرمائي آهي ته ماڻهو نمازون قضا ڪندا- (التذكرة باحوال الموتى وامورالآخرة، باب اذا فعلت هذه الامة...الخ، ص ۵۹۷)

اڄ نمازون قضا ڪرڻ جا منظر اسان جي اکين جي اڳيان آهن، افسوس صدفوس! اڄ اسان جي معاشرتي ۾ صرف سُستي ۽ ڪاهلي جي ڪري روز روز نمازون قضا ڪيون وينديون آهن هڪ تمام وڏو تعداد آهي جيڪو نمازون قضا ڪري ڇڏيندو آهي ۽ انهن کي ان جي ڪا پرواه به ناهي ٿيندي. ڪجهه ته اهڙيون به آهن جو جڏهن انهن جي هڪ يا ڪجهه نمازون رهجي وينديون آهن ته هفتن جا هفتا بلڪ مهينن جا مهينن تائين ڄاڻي وائي نماز ناهن پڙهنديون ۽ جيڪڏهن ڪا اسلامي پيڻ انهن تي انفرادي ڪوشش ڪندي نماز جي ترغيب ڏياري ته چونديون آهن ”هاڻي اِن شَاءَ اللهُ ايندڙ جمعي کان ٻيهر نمازون پڙهڻ شروع ڪندس يا رمضان کان باقاعده نماز جو اهتمام ڪندس“ ائين چڻ ڪنهن قسم جي شرم ۽ جهجڪ بنا وڏي دليري سان مَعَاذَ اللهُ هن ڳالهه جو اقرار ڪيو ويندو آهي ته نمازون ڇڏڻ جو اهو ڪبيره گناه، مان جمعي جي ڏينهن تائين يا رمضان المبارڪ تائين مسلسل جاري رکندس- يقيناً اهو سڀ ڪجهه خوفِ خدا ۽ عبادت جو شوق نه هئڻ جو وبال آهي نه ته جنهن جي دل ۾ الله پاڪ جو خوف ۽ عبادت جو ذوق ۽ شوق هوندو آهي اها هر حال ۾ نماز جي پابندي ڪندي آهي ۽ الله پاڪ جي نافرمانِي کان بچندي آهي- ياد رکو! ڄاڻي وائي نماز قضا ڪرڻ گناه ۽ جهنم ۾ وٺي وڃڻ وارو ڪم آهي- الله پاڪ سيپاري 16، سوره مريم جي آيت نمبر 59 ۾ ارشاد فرمائي ٿو:

**ترجمو ڪنز الايمان:** پوءِ انهن جي پٺيان انهن جي جاءِ تي اهي نالائق آيا جن نمازون وڃايون ۽ پنهنجي خواهشن جي پٺيان لڳا عنقریب پوءِ اهي دوزخ غي جو جهنگ ڏسندا.

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ  
وَاتَّبَعُوا الشَّهْوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غِيًّا ﴿٥٩﴾

(پ ۱۶، سوره مريم: ۵۹)

## جهنم جي خوفناڪ واديءَ جو خوفناڪ ڪوه

پياريون پياريون اسلامي پيڻون! بيان ڪيل آيت مبارڪه ۾ ”غِي“ جو تذڪرو آهي ۽ ان مان مراد جهنم جي هڪ وادي آهي. صدرُ الشريعة، بدرُ الطريفة حضرت علامه مولانا مفتي محمد امجد علي اعظمي رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ فرمائن ٿا: ”غِي“ جهنم جي هڪ

واڊي آهي جنهن جي گرمي ۽ اونھائي سڀ کان وڌيڪ آهي، ان ۾ هڪ ڪوھ جنهن جو نالو ”هَب هَب“ آهي، جڏهن جهنم جي باھ وسامجڻ تي ايندي آهي ته الله پاڪ ان ڪوھ کي ڪولي ڇڏيندو آهي جنهن سان اها (جهنم جي باھ) بدستور پڙڪڻ لڳندي آهي.

اللّٰهُ عَزَّوَجَلَّ ارشاد فرمايو: ﴿كُلَّمَا حَبَّتْ زِدْنَهُمْ سَعِيرًا﴾ (ترجمو ڪنز الايمان: جڏهن به وسامڻ لڳو ته اسان ان کي اڃان وڌيڪ پڙڪائينداسي. (پ 15، بني اسرائيل: 97) (وڌيڪ فرمائڻ تات) هي ڪوھ بي نمازين ۽ زانين ۽ شرابين ۽ وياج خورن ۽ ماءُ پيءُ کي ايذاء ڏيڻ وارن جي لاءِ آهي- (بهارشريعت، 1/ 434، حصه سوم)

### نماز جون برڪتون

پياريون پياريون اسلامي پيٽرون! اسان قیامت جي نشانين جي باري ۾ ٻڌي رهيون آهيون- اسان ٻڌو ته نمازون قضا ڪرڻ به قیامت جي نشانين مان آهي- اچو! هتوھت نيت ڪريو ۽ وڏي آواز سان اظهار ڪيو ته اڄ کانپوءِ منهنجي ڪا به نماز قضا نه ٿيندي، اِنْ شَاءَ اللّٰهُ

پياريون پياريون اسلامي پيٽرون! ❖ نماز هڪ تمام وڏي عبادت آهي، ❖ نماز جنت ۾ وٺي وڃڻ وارو عمل آهي، ❖ نماز مؤمن جي لاءِ بهترين عمل آهي، ❖ نماز نور آهي، ❖ خشوع ۽ خضوع سان ٻه رڪعتون ادا ڪرڻ واري جي لاءِ جنت واجب ٿي ويندي آهي، ❖ ٻه رڪعتون نماز دنيا و ماڻيها (يعني دنيا ۽ جيڪو ڪجهه ان ۾ آهي، ان) کان بهتر آهي، ❖ نماز الله پاڪ جو پسنديدو عمل آهي، ❖ نماز ۾ هر سجدي جي بدلي هڪ نيڪي لکي ويندي آهي، ❖ هڪ گناهه مٽايو ويندو ۽ هڪ درجو بلند ڪيو ويندو آهي، ❖ نمازي قیامت جي ڏينهن سلامتيءَ سان جنت ۾ داخل ڪيو ويندو، ❖ نماز سان گناهه ڇڏندا آهن، ❖ نماز گناهن جي مير کي ڏوٽي ڇڏيندي آهي، ❖ هڪ نماز پوئين نماز جي دوران ٿيڻ وارن گناهن کي ختم ڪري ڇڏيندي آهي، ❖ نماز برائين کي مٽائيندي آهي،

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ! صَلَّى اللهُ عَلَى مُحَمَّدٍ

### ڪجهه قیامت جون علامتون ۽ اسان جو معاشرو

پياريون پياريون اسلامي پيٽرون! اسان قیامت جي علامتن جي باري ۾ ٻڌي رهيون هيون سين، حضرت حذيف بن يمان رضي الله عنه کان روايت آهي، غيب جو علم ڄاڻڻ واري آقا، مڪي مدني مصطفيٰ صلى الله عليه وآله وسلم ارشاد فرمايو: قُرب

قيامت جي نشانين مان هي ڪم آهن- (۱) ماڻهو قطع رحمي ڪندا- (۲) گناهن جي ڪثرت هوندي- (۳) قرآن مجيد کي (سون چاندي سان) مُزين ڪيو ويندو- (۴) مرد عورتن جي ۽ (۵) عورتون مردن جي مُشابَهت اختيار ڪنديون- (۶) ماڻهو پنهنجي والد جي نافرمانِي ڪندو ۽ دوست ۽ احباب سان پلائي ڪندو- (۷) ڪاڻڻ وارين ۽ (۸) آلاتِ موسيقي جو رواج عام ٿي ويندو- ته ان وقت ڳاڙهي انڌاري، زمين ۾ ڏبجي وڃڻ، شڪلون تبديل ٿيڻ ۽ ٻين عذابن جي اچڻ کان ڊڄندا رهجو-

(حليۃ الاولياء، ۴۱۰/۳، رقم ۴۴۴۸ ملقطاً)

پياريون پياريون اسلامي پيڻيون! غور ڪريو! انهن مان ڪهڙو اهڙو ڪم آهي جيڪو اڄ اسان جي زماني ۾ عام نه آهي، قطع رحمي ڪرڻ قیامت جي نشانين مان ٻڌايو ويو آهي، اڄ گهرن ۽ خاندانن ۾ ننڍين ننڍين ڳالهين تي جهيڙا ٿيندا آهن ۽ پوءِ اهي ئي جهيڙا وڏي قطع رحمي جي صورت اختيار ڪندا آهن- ۽ خاندان جا پاڻي ڪيئي ڪيئي سالن تائين هڪ ٻئي جو منهن به ناهن ڏسندا- گناهن جي ڪثرت کي به قیامت جي نشانين مان بيان ڪيو ويو آهي، اڄ اسان پنهنجي معاشري ۾ ڏسون ته اسان کي اندازو ٿيندو ته اهو ڪهڙو گناهه آهي جيڪو اسان جي معاشري ۾ نٿو ڪيو وڃي- تنهنائي هجي يا محفل، گهر هجي يا بازار، شهر ۾ هجون يا ڳوٺ ۾ هر هنڌ گناهن جي پرمار آهي- بلڪ هاڻي ته گناهن جي اهڙي زيادتي آهي جو پاڻ کي گناهن کان بچائڻ مشڪل ترين ڪم ٿي ويو آهي- قرآن پاڪ کي مُزين ۽ آراسته ڪيو وڃڻ به قیامت جي نشانين مان بيان ٿيو آهي، اڄ قرآن پاڪ جي غلاف کي، ان جي رحل کي، ان جي بائينڊنگ (يعني مٿين جلد) ۽ ورقن کي ته گهڻو سجاڻو ويندو آهي پر پنهنجي ڪردار کي قرآني اخلاق سان آراسته ڪرڻ واريون گهٽ ٿينديون پيون وڃن، اڄ قرآن پاڪ جتي رکيو وڃي ان هنڌ جي به سجاوت جو خيال رکيو ويندو آهي پر دل، دماغ، فڪر ۽ سوچ به قرآن پاڪ جي تعليمات سان سنورجي وڃي ان جي طرف ڌيان ناهي ڏنو ويندو- مردن جو عورتن ۽ عورتن جو مردن جي مشابَهت ڪرڻ به قیامت جي نشاني آهي، غور ڪريو! اڄ ڪهڙو اهڙو شعبو ۽ ڪهڙو اهڙو ڪم آهي جنهن ۾ عورتون مردن جي ۽ مرد عورتن جي نقالي نه ڪري رهيا هجن- افسوس! اڄ ته جنهن ڪم ۾ عورتن جو تعداد گهڻو شريڪ ٿئي، ان کي ئي ترقي جي علامت سمجهيو

ويڃڻ لڳو آهي- وار ڪٽرائڻ، ڪپڙا پائڻ، بازارن ۾ گهمڻ، گاڏيون هلائڻ، خريد و فروخت جي شعبن، راند جي ميدان، مطلب ته! ڪهڙي اهڙي جڳهه آهي جتي عورتون مردن جي نقالي ڪندي نظر ناهن اينديون، اهڙي طرح اڄ مردن ۾ ڏسون ته ڪنگڙ پائڻ، عورتن جيان وڏا وار رکڻ، عورتن جيان نڪ ۽ ڪنن ۾ زيور پائڻ، مٿي تي هيئر بينڊ لڳائڻ، هٿن ۽ پيرن تي مينڊي لڳائڻ سميت ٻين ڪوڙ ڪمن جو رواج به وڌندو پيو وڃي، جڏهن ته اسان جي اڳ، مديني واري مصطفيٰ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ان کي قيامت جي علامتن ۾ شمار ڪيو آهي ۽ هن کان منع به فرمايو آهي- اهڙي طرح قيامت جي هڪ نشاني اها به بيان ڪئي وئي ته انسان پنهنجي والد جي نافرمانن ۽ دوست احباب سان ڀلائي ڪندو، ان جا نظارا به هر پاسي عام آهن، ڪن ماڻهن جو رويو پنهنجي سڳي پيءُ سان تمام سخت هوندو آهي پر پنهنجي دوستن جي اڳيان نرم رويو هوندو آهي، ڪن ماڻهن کي پنهنجي سڳي والد سان حسن سلوڪ (سنو سلوڪ) جي توفيق ناهي ملندي پر پنهنجي دوستن سان گڏ هر ايندڙ ڏينهن پارٽيون ۽ دعوتون هلي رهيون هونديون آهن، ڪي ماڻهو پنهنجي والد جي ايتري ناهن مڃندا جيتري پنهنجي دوستن جي مڃندا آهن، اهو ئي سبب آهي ته اهڙا نظارا به ڏسڻ ۾ ايندا آهن جڏهن والد پنهنجي اولاد جي دوستن کي چئي رهيا هوندا آهن ته اوهان ئي منهنجي پٽ کي سمجهايو، اوهان ئي منهنجي پٽ کي ٻڌايو! منهنجي ته اهو ٻڌي نٿو! قيامت جي نشانين مان اهو به بيان ڪيو ويو ته ڳائڻ وارين ۽ آلاتِ موسيقي جي ڪثرت هوندي، هن باري ۾ به معاشري جي صورتحال اسان جي سامهون آهي- ميوزڪ ۽ گانن باجن جو سيلاب آهي جيڪو مسلمانن کي لوڙهي کنيو پيو وڃي، پهريان ته سنيما گهرن جي شڪل ۾ مخصوص هنڌ هوندا هئا جتي مَعَآءُ اللهُ گانا ۽ ميوزڪ جو سلسلو ٿيندو هو- پر هاڻي ته هر هنڌ گانن ۽ ميوزڪ جي گهڻائي آهي- موبائل ۾ گانا ۽ ميوزڪ، ٽي وي ۾ گانا ۽ ميوزڪ، بازارن ۾ گانا ۽ ميوزڪ، هوتلن ۾ گانا ۽ ميوزڪ، رانديڪن ۾ گانا ۽ ميوزڪ، جوتن ۾ گانا ۽ ميوزڪ، گهرن ۾ گانا ۽ ميوزڪ، اسڪولن ۾ گانا ۽ ميوزڪ، ڪالجن ۾ گانا ۽ ميوزڪ، بسن ۾ گانا ۽ ميوزڪ، ڪارن ۾ گانا ۽ ميوزڪ، جهازن ۾ گانا ۽ ميوزڪ، ترينن ۾ گانا ۽ ميوزڪ! مطلب ته! ڪهڙو اهڙو هنڌ آهي جتي ڳائڻ ۽ ميوزڪ جو سلسلو نه آهي- الله پاڪ اسان جي حال تي رحم فرمائي-

اٰمِين بِجَاهِ النَّبِيِّ الْاَمِينِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

صَلُّوْا عَلٰى الْحَبِيْب! صَلَّ اللهُ عَلٰى مُحَمَّدٍ

## قيامت جي تياري ڪريو!

پياريون پياريون اسلامي پيڻرون! اڄ اسان قيامت جي نشانين جي باري ۾ ٻڌو- يقيناً اسان جو ايمان آهي ته قيامت هڪ نه هڪ ڏينهن ضرور اچڻي آهي- اڄ ضرورت هن ڳالهه جي آهي ته اسان پنهنجي اعمال ۽ احوال ۾ اهڙي تبديلي آڻيون جيڪا اسان کي قيامت جي هولناڪين کان بچائي سگهي-

حضرت امام غزالي رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ ارشاد فرمائين ٿا: جيڪو دنيا ۾ رهي قيامت جي باري ۾ گهڻو غور و فڪر ڪندو، اهو انهن هولناڪين کان گهڻو محفوظ رهندو- بيشڪ الله ڪريم ٻانهي تي ٻه خوف جمع ناهي ڪندو، لهنذا جيڪو دنيا ۾ هنن هولناڪين جو خوف رکندو اهو آخرت ۾ انهن کان محفوظ رهندو-

(احياء العلوم، ڪتاب ذڪر الموت --- الخ، ۲۸۶/۵-۲۸۷)

صَلُّوْا عَلٰى الْحَبِيْب! صَلَّ اللهُ عَلٰى مُحَمَّدٍ

پياريون پياريون اسلامي پيڻرون! بيان کي ختم ڪندي سنّت جي فضيلت ۽ ڪجهه سنّتون ۽ آداب بيان ڪرڻ جي سعادت حاصل ڪيان ٿي، تاجدار رسالت، شهنشاهه نبوت، مصطفيٰ جانِ رحمت صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ جو فرمان جنت نشان آهي: جنهن منهنجي سنّت سان محبت ڪئي ان مون سان محبت ڪئي ۽ جنهن مون سان محبت ڪئي اهو جنت ۾ مون سان گڏ هوندو. (مشكاة الصايح، ڪتاب الايمان، باب الاعتصام

بالڪتاب والسنة، ۹۷/۱، حديث: ۱۷۵)

سينه تری سُنَّتِ کا مدینه بنے آقا جنت میں پڑوسی مجھے تم اپنا بنانا

## لباس جون سنّتون ۽ آداب

پياريون پياريون اسلامي پيڻرون! اچو بانيءِ دعوتِ اسلامي، شيخ طريقت، اميراهلسنّت دامت بركاتهمُ العالیه جي رسالي ”163 مدني گل“ مان لباس جا ڪجهه مدني گل ٻڌون ٿيون-

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ آهي: جن جي اکين ۽ ماڻهن جي اوگهڙ وچ ۾ پردو اهو آهي ته جڏهن ڪپڙا لاهي ته بِسْمِ اللهِ چوي. (الْمُعْجَمُ الْأَوْسَطُ ج ۲ ص ۵۹ حديث

۲۵۰۴) مُفسّر شهير، حڪيم الامت، حضرت مفتي احمد يار خان رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ فرمائن ٿا: يعني جيئن ديوار ۽ پردو ماڻهن جي لاءِ اوت (يعني آڙ) بڻجي ٿو ائين ئي الله پاڪ جو ذڪر جنن جي نگاهن کان اوت بڻجندو ته جيئن جنن ان جي شرمگاهه کي ڏسي نه سگهن. (مرآة المناجیح، ۱/ ۲۶۸) ❖ جيڪو شخص ڪپڙو پائي ۽ پڙهي: اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ

الَّذِي كَسَانِي هَذَا وَرَزَقَنِيهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّي وَلَا قُوَّةَ تَه ان جا اڳيان پويان گناهه معاف ٿي ويندا. (شُعَبُ الْاِيْمَان ج ۵ ص ۱۸۱ حديث ۶۲۸۵) جيڪو قدرت باوجود سنا ڪپڙا پائڻ تواضع (يعني عاجزي) جي ڪري ڇڏي ڏي الله پاڪ ان کي قيامت جي ڏينهن ڪرامت جو حُلُو (يعني لباس) پرائيندو. (ايضاً ص 326 حديث 4778) ❖ لباس حلال ڪمائي مان هجي ۽ جيڪو لباس حرام ڪمائي مان حاصل ٿئي ان ۾ فرض ۽ نفل ڪا نماز قبول ناهي ٿيندي (ايضاً ص ۱۶) ❖ پائڻ مهل ساڄي پاسي کان شروع ڪيو (جو سنت آهي) مثلاً جڏهن ڪرتو پايو ته پهرين آستين ۾ ساڄو هٿ داخل ڪيو پوءِ کاٻو هٿ کاٻي آستين ۾ (ايضاً ۴۳) ❖ اهڙي طرح پاڄامو پائڻ مهل پهرين ساڄي پانچي ۾ ساڄو پير داخل ڪيو ۽ جڏهن (ڪرتو يا پاڄامو) لاهيو ته ان جو خلاف يعني کاٻي پاسي کان شروع ڪيو ❖ ❖ مرد مردانو ۽ عورت زنانو ئي لباس پائي - ننڍن ٻارن ۽ ٻارڙين ۾ به هن ڳالهه جو لحاظ رکيو. ❖ دعوت اسلامي جي اشاعتي اداري مڪتبه المدينه جي شايع ٿيل 1250 صفحن تي مشتمل ڪتاب ”بهار شريعت“ جلد 1 صفحي 481 تي آهي: مرد جي لاءِ ڏن کان هيٺ کان گوڏن جي هيٺ تائين عورت آهي يعني ان جو ڍڪيل هجڻ فرض آهي، ڏن هن ۾ داخل ناهي ۽ گوڏا داخل آهن. ❖ تڪبر جي طور جيڪو لباس هجي اهو ممنوع آهي. ۽ تڪبر آهي يا نه ان جي سڃاڻپ ائين ڪري جو ان ڪپڙن جي پائڻ کان پهرين پنهنجي جيڪا حالت ڏسي ٿي جيڪڏهن پائڻ کان پوءِ به اها ئي حالت آهي ته خبر پئي ان ڪپڙن ۾ تڪبر پيدا نه ٿيو. جيڪڏهن اها حالت باقي نه رهي ته تڪبر اچي ويو، تنهن ڪري اهڙن ڪپڙن کان بچي جو تڪبر بُري صفت آهي. (بهار شريعت ج ۳ ص ۴۰۹، ردُّ الْمُحْتَارِ ج ۹ ص ۵۷۹)

صَلُّوْا عَلَي الْحَبِيْب! صَلِّ اللهُ عَلٰى مُحَمَّدٍ

طرح طرح جون هزارين سنتون سڪڻ جي لاءِ مڪتبه المدينه جي شايع ٿيل ڪتاب 312 صفحن تي مشتمل ڪتاب ”بهار شريعت“ حصو 16 ۽ 120 صفحن

جو ڪتاب ”سنئين اور آداب“ هديو ڏئي حاصل ڪيو ۽ پڙهو.

## ايندڙ هفتيوار اجتماع جي بيان جون جهلڪيون

پياريون پياريون اسلامي پيڻون! رَضِيَ اللهُ عَنْهُ! آئنده هفتيوار اجتماع جو موضوع هوندو ”اعليٰ حضرت جي شاعري ۽ عشق رسول“ پنجويھ صفر المظفر تي اعليٰ حضرت، امام اهل سنت، پروانءِ شمع رسالت، مُجَدِّدِ دِينِ وِ مِلَّتِ، باعثِ خير و برکت، امامِ عشق و محبت امام احمد رضا خان رَحِمَهُ اللهُ عَلَيْهِ جو عُرْسِ ملهايو ويندو آهي، انهيءَ مناسبت سان آئنده هفتي جي بيان ۾ اسان اعليٰ حضرت رَحِمَهُ اللهُ عَلَيْهِ جي عشق و محبت سان ڀريل نعتيه ڪلام جي باري ۾ ٻڌنديون سين ۽ حقائق بخشش جا ڪجهه شعر ۽ انهن جي مختصر وضاحت به ٻڌڻ جي سعادت حاصل ڪنديون سين. لهنذا! آئنده جمعرات به اجتماع ۾ حاضري جي نيت ڪريو، نه صرف پاڻ اچڻ جي بلڪ انفرادي ڪوشش ڪري ٻين کي به گڏ آڻڻ جي نيت ڪريو ۽ هت ڪڍي چئو: رَضِيَ اللهُ عَنْهُ

صَلُّوا عَلَي الْحَبِيبِ! صَلَّي اللهُ عَلَي مُحَمَّدٍ